

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Мариета Иванова Конова

по процедура за придобиване на ОНС „доктор“, в професионално направление 8.2. Изобразително изкуство, научна специалност Изкуствознание и изобразителни изкуства, на катедра „Живопис“, ФИИ, НХА, по дисертационен труд на тема

„Психологически заблуди и илюзии, като средство в съвременната живопис през първите две декади на 21 век“

докторант: Деян Стефанов Янев

научен ръководител: проф. д. изк. Петер Цанев

Дисертационният труд на докторант Деян Янев е с тема „Психологически заблуди и илюзии, като средство в съвременната живопис през първите две декади на XXI век“ и представя аргументите и доказателствата по тезата, че илюзиите и заблудите като визуален и вътрешен художествен език са едно от главните средства на естетически изказ, използвани от съвременния живописец.

Дисертационният труд е базиран на теории, хипотези, резултати от научни изследвания и експерименти от последните две десетилетия, които са ориентирани към изучаването на дейността на мозъка, свързана със зрителната система, въображението и паметта.

Първа глава на дисертацията проследява темата в исторически план – Античност, Средновековие, Ренесанс, Експресионизъм, Сюрреализъм. Втората глава разглежда илюзиите и заблудите като механична, физиологична реакция на зрението и въображението, както и психологическия им характер. Дава възможна интерпретация на

състоянието на образа в живописата през първите десетилетия на XXI век. В тази втора част от дисертацията се изследват илюзиите и заблудите в живописата като проекция на възприятията, които, в зависимост от степента на разпознаване на образа, са обединени в три основни групи – ясни, неясни и невидими. Представянето на образа в живописата като проекция между зрението и въображението е направено чрез анализ на творби на избрани от докторанта художници, чиито естетически особености формират състоянието на живописата като визуално изкуство през първите две десетилетия на века.

Деян Янев излага хипотезата, че „илюзиите и заблудите се раждат в периферното зрение, където обработването на информацията се извършва несъзнавано, а в областта на фокуса – съзнавано.“ Видимото и въображаемото създават симбиоза помежду си, така че двете системи на виждане – съзнателна и несъзнателна действат едновременно.

Според Деян Янев за твореца и за зрителя, спонтанните визуални асоциации като мисловни и като перцептивни под формата на халюцинации може да бъде причинена от натрупване на образите в зрението (афтер имидж), но и в паметта като нейна илюзия. Този процес е представен като сложен „творчески акт“ на окото и като причина и процес на възникване на странни асоциации в твореца и в зрителя.

Влиянието на интернет и виртуалността върху живописата са разгледани в трета глава на дисертационния труд. В нея са избрани живописни произведения и художници, които имитират или създават обусловеност с чуждия образ на компютърното изображение. Неограничените технологични възможности на века, навлизането на дигитализацията и новите технологии, довеждат до търсене на нови творчески методи и изразни средства, в контекста на взаимодействието художник – интернет среда. Безспорно е влиянието на интернет като

медийно отразяване на действителния съвременен свят, като оказва влияние и върху въображението на съвременния живописец при избора на тема, сюжет и послание. Чрез направения анализ върху творчеството на подбраните художници, докторантът достига до заключения и предлага идеята за илюзията за дигитално възприятие – илюзия за създаване на виртуално пространство.

Новите творчески идеи се осъществяват на базата на вътрешния усет, въображение и асоциативност на творците и тяхната адекватност към предизвикателствата на XXI век, както и високите стандарти и изисквания към художниците от страна на „пренаситения визуално атакуван“ зрител.

Дисертационният труд е с общ обем от 210 страници и се състои от увод, предговор, изложение в три глави, заключение, библиография, научни приноси, публикации и 3 приложения. Включва 190 страници основен текст, 12 страници библиография и 126 страници приложения (иллюстративен материал, интервюта, списък с имена на съвременни чуждестранни и български художници). Библиографията включва 161 цитирани източника (на кирилица и латиница).

Авторефератът в 22 страници ясно и категорично пресъздава основния текст на дисертацията. Подходът към приложението, включващо съвременни 144 чуждестранни и 52 български художници е напълно в синхрон с тенденциите в научните изследвания на века, а именно с препратки (линкове) към подходящата информация за авторите. Съдържанието на дисертационния труд напълно отговаря на законовите разпоредби за присъждане на ОНС „доктор“ (чл. 6 глава втора на ЗРАСРБ). Основните постижения и резултати от дисертационния труд са публикувани в две самостоятелни научни публикации, с което Деян Янев изпълнява минималните национални изисквания по чл. 2б от ЗРАСРБ за научна област 8. Изкуства в професионално направление 8.2.

Изобразително изкуство, както и изискванията на НХА. Като препоръка е в описанието на публикациите да се допълни индекс (ISSN).

Научен ръководител на докторанта е проф. д.изк. Петер Цанев. Със заповед на ректора на НХА № 0063-О / 05.03.2024 г. е назначено научно жури. По откритата процедура няма допуснати нарушения.

Научни приноси:

Дисертационният труд изследва видовете илюзии, заблуди, халюцинации и псевдохалюцинации, както и техния съзнателен и несъзнателен психологически произход, като обогатява знанието за творческия акт в живописните практики в нашето съвремие.

„Психологически заблуди и илюзии, като средство в съвременната живопис през първите две декади на ХХІ век“ е оригинален авторски труд. Темата е актуална и не е разглеждана в научната литература.

Напълно подкрепям изведените от докторанта приноси на дисертацията, а именно:

Предложен е нов подход и интерпретация към явления в съвременната живопис, свързани с използването на психологически заблуди и илюзии.

За първи път са разгледани живописни творби на съвременни български художници от най-новата генерация в контекста на жанровата специфика, базирана на психологическите заблуди и илюзии.

Проведените интервюта с млади съвременни български художници и криминален психолог разкриват непознати психологически аспекти, свързани с новите форми на субективност, повлияни от взаимодействия с дигитални образи и виртуална реалност.

Направен е оригинален авторски анализ на изложби, произведения и артистични процеси от актуалната художествена сцена в България.

Бих добавила като принос представения илюстративен материал, който онагледява основните пунктове в научното изследване.

Също така важен акцент и принос в изследването са дигиталните технологии на XXI век и как те оказват силно въздействие и влияние върху художника, а свободата на изразните средства с разнообразните техники и нови материали са предпоставка за иновации на съвременния творец.

Въз основа на запознаването с представения дисертационен труд, като подчертавам още веднъж достойнствата му с неговата актуалност и научни приноси, давам положителна оценка и намирам за основателно да предложа да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“, в научна специалност 8.2. Изкуствознание и изобразителни изкуства, на Деян Стефанов Янев – докторант в катедра „Живопис“, Факултет за изящни изкуства, НХА.

22.04.2024 г.

доц. д-р Мариета Иванова Конова